

umtılaman», «Klaslaslarıma húrmet penen qarayman», «Ómir gózzal, men onı jaqsı kóremen», «Men óz aqılımdı rawajlandırıp baraman», «Óz kúshlerimdi shınıqtıraman, bekkemleymen, hár nárseni biliwdı hám úyreniwdı qáleymen», «Óz kúshime isenemen», «Men tek ǵana jaqsı nárselerdi ámelge asıraman» (bular bir neshe márte tákírlanadı).

4-shınıǵıw.

Tema: «Altın sózler – maqtaw oyını».

Barlıq oqırshılar dógereklep otıradı. Basqarıwshı: Házir bir-birimizge jaǵımlı sózler aytamız. Áwele óz joldasınıń atın ayıp keyin oǵan jaǵımlı sulıw sózlerinińdi aytasız. Máselen, «Nargiza, sen sulıw, kórkem qızsań, jaqsı qatnas jasaysań, hámmege járdem bereseń».

Dógereklep otırǵanlardıń barlıǵı da náwbeti menen bir-birine maqtaw sózler aytadı. Hámme ayıp bolǵannan soń basqarıwshı Endi hár qaysısınıń sizge ayılǵan maqtaw sázlerden soń qanday sezimlerde berilǵıńız hám birewlerdi maqtap atırǵanda qanday awhalǵa tústiniń, qanday halatlardı-sezimlerdi keshirdiniń, dep soraydı. Shınıǵıw – sabaq sońında oqıtıwshı adamlarǵa jaǵımlı, sulıw sózler, maqtawlar barqulla jaǵımlı ekenligin, olar adamnıń kewlin kóteretuǵın tastıyqlap kórsetedi.

Bul oyın balalardıń kewil-keypiyatların kóteriwine, klastaǵı tártipsizlik, jánjelkeshliktiń kóbeyip barıwınıń aldın alıwǵa járdem beredi. Hesh kimge qosılmaıtuǵın balalar da bul oyınnan soń jaqsı tárepke qaray ózgerip, basqalar menen baylanısq, pikirles bolıwǵa tırısadı.

5-shınıǵıw.

Tema: «Chemodan shınıǵıwı».

Hámme dógereklep otıradı.

Qollanba: Házir biz joldasımızdı chemodan menen shıǵarıp salamız. Chemodannıń ishine joldasımız ushın eń jaqsı tileklerimizdi salamız. Demek, hámmebiz joldasımızǵa gezekpe-gezek tilek tileymiz. Máselen, Ilhamǵa chemodan tayarlaymız. Oqıtıwshılar, ata-analar, jası úlkenlerdi húrmet etiw, tártipli bolıw, jaqsı oqıw t.b máselelerde jaqsı tilekler tileymiz. Chemodanǵa tileklerdi jıynaw waqtında oǵan qaysı tileklerdi jaylastırıw oylastırıladı.

Bul oyın oqırshılarda oy júrgiziw qábiletin ósiredi, kewil-keypiyatın kóteredi hám adamǵa unamlı qásiyetlerdiń qanday bolıwı kerekligi haqqında pikir júrgiziwge, onı durıs talqılawǵa májbúrleydi.

Ótkirilgen shınıǵıw-sabaqlar aqırında basqarıwshı barlıq oyınları eske alıp, olardıń qanday tásirler qaldırǵanın soraydı.

Oqırshılarda shınıǵıw-sabaqlar ótkergenge shekem qanday pikirde ediń, endi qanday pikirdesen? degen sorawlar beriledi. Berilgen juwaplar talqılalıp, bir juwmaqqa kelinedi.

Bunday shınıǵıwlar baslawısh klass hám óspirimlik jastaǵı oqırshılarda arnalǵan bolıp, shınıǵıwlar, álbette, joqarıdaǵı oyın háreketleri ózgertilmesten tákírlanıwı shárt emes. Olardı sharayatqa qarap sáykeslestiriw, salıstırıw, tolıqtırıw, ózgeritiw de múmkin.

Shınıǵıwlar barısında siz oqırshılarda jaqsılıq, miriwbetlik, hadallıq, ádillik, jaqsı qarım-qatnas uqsalǵan sıpatlardı rawajlandırıwǵa, olardıń is-háreketlerin, qılıqların talqılawǵa úyretesiz. Bular arqalı balalardıń dosların túsiniwge, óz uqıp-qábiletlerine isenim tuwdırıwǵa hám jaqsı oqıwǵa umtılwına erise alasız degen úmittemiz.

Ádebiyatlar

1. Адизова Т.М. Психологические методы изучения личности учащихся в процессе общения. Методическое пособие. – Тошкент: ТДПУ, 2000. –С. 70.

2. Дубровина И.В. Руководство практического психолога. –Москва: 1998. –С. 118.

3. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога. –Москва: 1999.

REZYUME. Maqolada bolalar va kattalar, bir biriga boʻlgan ishonch, munosabatlar, xamkorlik muhitni yaratish boʻyicha misollar keltirilgan. Shu maqsadda, moqolada maxsus tashkillashtirilgan psixologik treninglar, mashgʻulotlar va psixologik oʻyinlar berilgan.

РЕЗЮМЕ. В статье приводятся примеры создания атмосферы сотрудничества, взаимного доверия друг с другом, детей и взрослого. Для этой цели в статье даны специально организованные психологические тренинги, включающие ряд психологических игр и упражнений.

SUMMARY. In this article given the examples of making an atmosphere of relationship and mutual trust between children and adults. For this purpose here given specially organized psychological including a lot of psychological games and exercises.

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

X.E.Mominova – psixologiya fanlari boʻyicha falsafa doktori
Andijon davlat universiteti

Tayanch soʻzlar: psixodiagnostika, korreksiya, psixolog, sivilizatsiya, trening, konsultatsiya, psixoprofilaktika.

Ключевые слова: психодиагностика, коррекция, психолог, цивилизация, обучение, консультация, психопрофилактика.

Key words: psychodiagnostics, correction, psychologist, civilization, training, consultation, psychoprophylaxis.

Kirish. Maktabgacha taʼlim mavjud boʻlgan yillar davomida, tashkil etilgan paytdan boshlab va koʻp oʻn yillar oʻtgach, soʻnggi yillarda boʻlgani kabi, bolalarni maktabga maxsus tayyorlash zarurati haqida u qadar koʻp fikrlar yuritilmagan. Bolaning maktabgacha boʻlgan butun hayoti - oilada ota-onalar bilan, hovlida tengdoshlari bilan muloqot qilish, bolalar bogʻchasida taʼlim olish, toʻgaraklar - uning maktabga tabiiy tayyorgarligi ekanligiga ishonganlar. Bolalarni maktabga tayyorlash muammosi zamonaviy taʼlimda dolzarb boʻlib, bugungi kunda butun taʼlim tizimini modernizatsiya qilish tufayli yanada keskinlashmoqda. Bugungi kunda koʻp sonli bolalar maktabda oʻqish uchun mos keladigan yosh va koʻnikmalarga qaramay, maktabga psixologik moslashishda qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar, kechagi maktabgacha yoshdagi bolalar oʻrganish, muloqot qilish va hissiy muammolarga duch keladilar [1:20]. Oʻzbekistonda soʻnggi oʻn yillikda roʻy bergan oʻzgarishlar maktabgacha taʼlim tizimida bolalarni qamrab olishning qisqarishiga olib keldi, shuning uchun bunday bolalarni maktabga tayyorlash alohida ahamiyat kasb etdi. Shu munosabat bilan bugungi kunda maktabga kelayotgan bolalar turli xil boshlangʻich imkoniyatlarga ega, chunki

ularning baʼzilari bolalar bogʻchasiga bormagan. Bundan tashqari, kompyuter oʻyinlarining koʻpligi koʻpincha bolaning tashqi dunyo bilan muloqot qilishda tajribasi yoʻqligiga olib keladi, bu uning ijtimoiylashuvdagi qiyinchiliklarga taʼsir qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Maktabgacha taʼlimni joriy etish muammolari bugungi kunda dolzarbdır, chunki ular mamlakatimizda taʼlimni rivojlantirishning zamonaviy tendentsiyalarini, shuningdek, maktabgacha yoshdagi barcha bolalarni maktabga tayyorlash va maktabdan keyingi bosqichida ham qamrab olish zaruriyatini aks ettiradi. Respublikamiz psixolog olimlaridan M.G.Davletshin, Gʻ.B.Shoumarov, B.R.Qodirov, V.M.Karimova, Sh.R.Barotov, D.G.Muxamedova, R.S.Samarov, N.S.Safayev, Z.T.Nishonova, S.A.Axundjanova, Sh.A.Doʻstmuxamedova, N.A.Sogʻinov, U.D.Qodirov va boshqalar Oʻzbekistonda taʼlim tizimida psixologik xizmatni joriy etish borasida amalga oshirgan qator ilmiy tadqiqot ishlarini amalga oshirdilar, ilmiy-nazariy, ilmiy-amaliy, ilmiy-uslubiy materiallarni yaratishga erishdilar. Jumladan, M.G.Davletshin, Gʻ.B.Shoumarov, S.A.Axundjanova, N.A.Sogʻinov va

boshqa ishchi guruhi a'zolari tomonidan 1994 yilda "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimida psixologik xizmat, xalq ta'limi tizimida ishlaydigan psixologlarning malakasini oshirish va ularning attestatsiyasi haqida NIZOM" ishlab chiqildi [3:202]. Bu Nizom keyinchalik yanada takomillashtirildi. Psixologiya fanlari doktori, professor Sh.R.Barotovning 1997-yili "O'zbekistonda psixologik xizmat tashkil etilishining ijtimoiy-psixologik va ilmiy-amaliy asoslari" - mavzusida doktorlik dissertatsiyasi himoya qilindi.

Maktabga tayyorgarlik muammosi rus olimlarining ilmiy qiziqishlari mavzusiga aylandi: Sh.A.Amonashvili, L.I.Bojovich, L.A.Venger, L.S.Vigotskiy, N.I.Gutkina, A.V.Zaporojets, E.E.Kravtsova, A.N.Leontyeva, V.V.Nazarenko, V.I.Slobodchikov, G.A.Sukerman, D.B.Elkonina va boshqalar shu mavzu borasida bir qancha ishlar olib brogan va ilmiy ishlarini yaratganlar. Qo'shimcha ta'lim masalalari bilan shug'ullangan xorijiy tadqiqotchilardan esa L.F.Bertzfai, G.Vitzlak, G.Getzer, J.Jirasek, A.Kern, S.Strabellar ham ilmiy izlanishlar olib borganlar [2:92]. Bolalarni maktabga va undan keying bosqichga tayyorlash darajasini o'rgangan deyarli barcha mualliflar birinchi sinf o'quvchisi ta'limning boshlang'ich bosqichi uchun zarur bo'lgan yetarli fazilatlariga ega bo'lgan taqdiridagina maktabda o'qish samarali bo'lishini tan olishadi, masalan: aqliy jarayonlarning ixtiyoriyligi, xatti-harakatlarning o'zini o'zi boshqarishi, ta'lim motivatsiyasining mavjudligi va boshqalar.

Shu munosabat bilan bir qator qarama-qarshiliklarni aniqlash mumkin:

- maktab talablari va bolalarning ushbu talablarni bajarishga tayyorligi o'rtasida;
- mavjud ijtimoiy vaziyat va bolaning maktabga tayyorgarlik darajasi o'rtasida;
- ta'lim va tarbiya uchun keng ko'lamli psixologik-pedagogik sharoitlar mavjudligi va ularning ijtimoiy va shaxsiy maktabda o'qishga tayyorgarligini shakllantirish bilan bog'liq holda rivojlanishining yetarli emasligi o'rtasida. Shunday qilib, tadqiqot muammosi maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy va shaxsiy tayyorgarlikni shakllantirish dasturini ishlab chiqish masalalari keng yo'lga qo'yilgan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Maktabgacha yosh davridan kichik maktab yoshi davriga o'tish bolaning ijtimoiy munosabatlar tizimidagi mavqeini va uning butun hayot tarzini o'zgartirishi bilan tavsiflanadi. U o'qitishni mehnat faoliyati, atrofida odamlarning kundalik hayotida ishtirok etish sifatida qabul qila boshlaydi. Maktabda ta'limning muvaffaqiyati ko'p jihatdan bolaning maktabgacha yoshdagi tayyorgarlik darajasiga bog'liq.

Mahalliy asarlarning aksariyati bolaning psixologik tayyorgarligi bilan bog'liq bo'lsa, xorijiy asarlar maktab yetukligi haqida gapiradi. Ushbu kontseptsiyaga ko'ra, asosiy e'tibor bolalarning maktab yetukligi darajasini diagnostika qilish uchun mo'ljallangan testlarni ishlab chiqishga qaratilgan va mahalliy tadqiqotlardan farqli o'laroq, masalaning nazariyasiga kamroq e'tibor qaratiladi. Shu o'rinda tadqiqot ishimizda shu kabi masalalarni tahlil qilar ekanmiz, quyidagi metod va usullarini o'rganib, yoritib bordik.

Metodologiya va tadqiqot usullari

- Bolaning maktabga tayyorligi haqidagi g'oyalar (L.S.Vigotskiy)
- Bolaning maktabda o'qishga tayyorgarligining ijtimoiy jihatini (R.S.Bure, T.A.Markova, V.G.Nechaeva)
- Maktabgacha yoshdagi muloqot muammosi (A.V.Zaporojets, Ya.L.Kolomenskiy, E.E.Kravtsova, M.I.Lisina, E.O.Smironova)
- Bolaning ruhiy jarayonlari va xatti-harakatlarining o'zbo'shimchaligi (N.G.Salmina, D.B.Elkonin)
- Bola rivojlanishining motivatsion, irodaviy, aqliy va axloqiy sohalariga taalluqli sifatlar (L.A.Venger, A.N.Leontyev, V.S.Muxina).

- Talabani ichki pozitsiyasi to'g'risidagi nizom (L.I.Bojovich, L.S.Slavina)

Muammolarni hal qilish va gipotezani tekshirish uchun o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi usullar to'plamidan ham foydalanildi.

- tadqiqot muammosi bo'yicha adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;
- Usullar: "To'g'ri odamni tanlang" (R.Temml, M.Dorki, V.Amen), "Narvon" (V.G.Shchur), "Mittens" (Zukerman), "Rasmlar" (E.O.Smironova) "Uy" (N.I.Gutkina);
- Kuzatish usuli;
- tadqiqot natijalarini matematik va statistik qayta ishlash.

Tahlil va natijalar. Eksperimentning aniqlash bosqichida yuqorida ko'rsatilgan usullar bo'yicha maktabgacha yoshdagi bolalarning diagnostik tekshiruvi o'tkazildi. "To'g'ri odamni tanlang" usulidan foydalangan holda eksperimental va nazorat guruhlarida tashvish darajasini aniqlash uchun umumiy diagnostika natijalari jadvalda keltirilgan [4:43].

Havotirlanish darajasini birlamchi diagnostika natijalari eksperimental va nazorat guruhlarida

Havotirlanish darajasi					
Yuqori		O'rta		Quyi	
EG	NG	EG	NG	EG	NG
12%	20%	28%	44%	60%	36%

Eksperimental guruhdagi bolalarning faqat kichik bir qismi yuqori (12%) va o'rtacha (28%) natijalarni ko'rsatdi. Eksperimental guruhdagi sub'ektlarning aksariyati (60%) yomon natijalarni ko'rsatdi. Ushbu guruhdagi bolalar namunani ko'paytirishda qo'pol xatolarga yo'l qo'yg'an (o'lcham va shaklning buzilishi, ayrim elementlarning kiritilishi yoki yo'qligi, elementlarning nisbiy joylashuvi), chalg'igan va boshqa harakatlarga o'tgan. Shuningdek, bolaning model bilan ishini tekshirish orqali xatolarni mustaqil ravishda topish va tuzatish qobiliyati ham e'tiborga olindi, bu o'z navbatida uning faoliyati mahsulotlariga nisbatan past tanqidiylilikni va model bilan ishlash qobiliyatini ko'rsatdi.

Shunday qilib, aniqlovchi eksperimentning natijalari eksperimental guruhdagi maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy va shaxsiy tayyorgarligi tarkibiy qismlarini shakllantirish va rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Ijtimoiy psixologik tayyorgarlik kontseptsiyasi bolaning tengdoshlari bilan muloqot qilish zarurati va o'z xatti-harakatlarini bolalar guruhlarida qonunlariga bo'ysunish qobiliyati, o'quvchi rolini qabul qilish qobiliyati, o'qituvchining ko'rsatmalarini tinglash va bajarish qobiliyatini o'z ichiga oladi. o'z-o'zini taqdim etishning kommunikativ tashabbusi ko'nikmalari sifatida [5:368].

Xulosa va takliflar. Ushbu tadqiqot ishinin bir qismi sifatida biz bolalarni maktabga tayyorlash muammosini ko'rib chiqdik. Ko'rib chiqilayotgan muammo kontekstida «maktabga tayyorgarlik» kontseptsiyasida biz bolaning ahvolini oldingi maktabgacha rivojlanish natijasi sifatida ko'rib chiqamiz, ya'ni, bir tomondan, bola rivojlanishining oldingi bosqichlariga nisbatan ma'lum bir yetuklik darajasi, ikkinchi tomondan, ta'limning maktab bosqichiga o'tishga tayyorlik tarafidan tahlil qilindi. Maktabga tayyorgarlik nazariy modellari asoslanib, biz uning tarkibiy qismlarini aniqladik, ularning eng muhimi o'z-o'zini hurmat qilish, kommunikativ kompetentsiya, shu jumladan: tengdoshlarga do'stona munosabat, axloqiy tuyg'ularni rivojlantirish, muvokaralar olib borish va birgalikdagi ishlarni muvofiqlashtirish qobiliyati. harakatlar, faoliyatning ixtiyoriy shakllarini rivojlantirish ishlari olib borildi. Shunday qilib, yuqorida aytilganlarga asoslanib, biz qo'shimcha ta'lim tizimida maktabgacha yoshdagi bolalarning maktabga ijtimoiy va shaxsiy tayyorgarligi tarkibiy qismlarini shakllantirish bo'yicha biz ishlab chiqqan dastur samarali ekanligini, ilgari surilgan gipoteza tasdiqlanganligini ta'kidlashimiz mumkin. ilmiy izlanishlar hal qilindi, tadqiqot maqsadiga erishildi.

Adabiyotlar

1. Abduraximova K.A., Abdullayev D.Y. Maktabgacha yoshdagi bolalarda mehnat tarbiysi orqali estetik didni shakllantirish. // Yangi O'zbekistonda ilm-fan va ta'lim. Ilmiy-metodik jurnal. Barcha sohalar bo'yicha. 3-son, may. 2021. 1-qism. –Toshkent:
2. Axunjanova S.A. Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash haqida. –Toshkent: 1999.
3. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. – М.: 1998.
4. Mominova X. Psixokonsultatsiya. –Andijon: 2022.
5. Гребен Н.Ф. Психологический тест для профессионалов. – Минск: 2007.

REZYUME. Ma'lumki, xalqimiz o'zining buyuk o'tmishi, o'tmish ajdodlarimizning jahon sivilizatsiyasi, ilm-fani, madaniyatiga qo'shgan beqiyos hissalar bilan haqli ravishda faxrlanib keladi. Shu ham ma'lumki, ular dunyoga kelib ilk bolalik davridan rivojlanayotganda, ya'ni u zamonlarda maktabgacha ta'lim muassasalari va uning psixologlari bo'lmagan. Shu o'rinda, "Maktabgacha ta'lim muassasalari va maktabgacha ta'lim muassasasi amaliyotchi psixologi kerakmi?" – degan savol o'rta tashlanishi ehtimol. Bu kabi savollarga javobni avvalgi zamonlardagi va bugungi kunlarimizdagi maktabgacha yosh davridagi bolalar rivojlanishlari sharoitlari o'rtasidagi tafovutlardan topishimiz mumkin. Ushbu maqolada aynan shu kabi masalalar ko'rib chiqiladi.

РЕЗЮМЕ. Известно, что наш народ по праву гордится своим великим прошлым, несравненным вкладом наших предков в мировую цивилизацию, науку и культуру. Известно также, что когда они рождались и развивались с раннего детства, то есть в те времена не было дошкольных образовательных учреждений и психологов. На этом этапе «Нужен ли дошкольным и дошкольным учреждениям практикующий психолог?» – может возникнуть вопрос. Ответ на подобные вопросы мы можем найти в различиях условий развития детей в дошкольном периоде в прошлом и сегодня. Данная статья посвящена таким вопросам.

SUMMARY. It is known that our nation is rightfully proud of its great past, the incomparable contributions of our ancestors to world civilization, science, and culture. It is also known that when they were born and developed from early childhood, that is, there were no preschool educational institutions and psychologists in those days. At this point, "Do preschools and preschools need a practicing psychologist?" – the question may be raised. We can find the answer to such questions in the differences between the conditions of children's development in the preschool period in the past and today. This article deals with such issues.

KREATIVLIK XUSUSIYATLARINI GENETIK OMILLARGA BOG'LIQLIGINI O'RGANISHNING EMPIRIK ASOSLARI

A.A.Odiljonova – *psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori*
Andijon davlat universiteti

Tayanch so'zlar: kreativlik fenomeni, genetik omillar, divergent fikrlash, asab tizimi xususiyatlari, ekstroversiya, introversiya.

Ключевые слова: феномен креативности, генетические факторы, дивергентное мышление, особенности нервной системы, экстраверсия, интроверсия.

Key words: phenomenon of creativity, genetic factors, divergent thinking, features of the nervous system, extroversion, introversion.

Dunyoda inson kapitaliga bo'lgan ehtiyojning ortib borishi natijasida shaxs intellekti, uning qobiliyati, undagi kreativlik, mantiqiylik, navatorlik va mazmundorlik kabi psixologik kategoriyalarini amaliyotga joriy qilish va uning yutuqlaridan samarali foydalanish yo'llarini ishlab chiqish dolzarblashmoqda. «An'anaviy psixologik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud psixologik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyat - kreativlikdir». Kreativlik muammosini psixologik jihatdan o'rganish, shaxsda kreativlik hususiyatini shakllantirish orqali ta'lim berish muhim ahamiyat kasb etadi.

Genotipning kreativlik rivojlanishiga ta'siri muammosi ko'plab psixogenetik tadqiqotchilarda maxsus o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, divergent fikrlashning rivojlanish darajasidagi individual farqlarni aniqlashda genotipning hissasi nisbatan kamdir. R.Nikolsning fikriga ko'ra, divergent fikrlash diagnostikasi bo'yicha 10 ta egiz tadqiqot natijalarini sarhisob qilganda, monozygotik egizaklar o'rtasidagi o'rtacha korrelyatsiya 0,61 ni, dizigotik egizaklar o'rtasida esa 0,50 ni tashkil qiladi. Demak, kreativlikdagi individual farqlarni yuqori darajada meros qilib olish haqidagi gipoteza to'g'ri emasligi tasdiqlandi [7:94-98].

Bir qator olimlarning fikricha, kreativlikning, aniqrog'i, kreativlikning asosi bo'lgan divergent fikrlashning namoyon bo'lishida ekologik omildan farqli o'laroq irsiy omilning o'rni unchalik yuqori emas. A.V.Libin – "zamonaviy ma'lumotlar psixologik hodisa sifatida kreativlikning genetik shart-sharoitlari haqidagi taxminlarni tasdiqlamaydi" deb yozadi [5:352].

Demak, E.L.Grigorenko va B.I.Kochubey mono- va dizigotik egizaklarda Torrens testi yordamida kreativlikning xususiyatlarini o'rganib, individual farqlar degan xulosaga kelishdi. Divergent fikrlashda genotipik emas, balki atrof-muhit omillari bilan belgilanadi. Keng ko'lamli aloqalar va onalari bilan demokratik munosabatda bo'lgan maktab o'quvchilarida yuqori darajadagi kreativlik aniqlandi [2:10-15].

V.N.Kozlenko kreativlik uchun biologik shartlar mavjudligini, xususan, kreativlikning namoyon bo'lishi va

miyaning psixofiziologik interferik ishi o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni himoya qiladi [4].

Yarim sharhlarning o'zaro ta'siri kreativlikni rivojlantirish uchun asosdir. Olingan ma'lumotlarning tahlili shuni ko'rsatdiki, shaxsning psixofiziologik xususiyatlarining ma'lum kombinatsiyasi mavjud bo'lib, ular kreativ faoliyatning o'z-o'zidan namoyon bo'lishi uchun eng qulay bo'lgan va u tarbiyaning tashqi sharoitlaridan, rag'batlantirish va faoliyatning tabiatidan nisbatan mustaqil hodisadir. Bunday qulay kombinatsiya birlamchi sifatlar va xususiyatlar majmuasining yuqori rivojlanishiga asoslanadi, bu ularning faoliyati va o'zaro ta'sirining yangi darajasiga o'tishga imkon beradi [1].

A.V.Shubin va E.I.Serpionova verbal kreativlik o'ng yarim sharning funktsional imtiyozi ekanligini isbotlaydi. O'ng qo'li dominant bo'lgan shaxslar chap qo'lda assimetriya indeksiga ega bo'lganlarga qaraganda ravonlik, moslashuvchanlik va o'ziga xoslik darajasining pastligi bilan ajralib turadi.

Kreativlikda tug'ma biologik omil mavjudligiga qisman javobni, kreativlik va asab tizimi xususiyatlarining genetik jihatdan aniqlangan tipologik xususiyatlari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash orqali olish mumkin.

E.P.Ilin va A.Glazunovlarning tadqiqotida bu masalaga oydinlik kiritishga harakat qilingan. Kreativlik darajasini aniqlash uchun E.E.Tunikning 5-15 yoshli bolalarni tashxislash uchun kreativ testlar batareyasi – "Kreativ fikrlash testi" dan foydalanildi. Tadqiqot obyekti 13 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan har ikki jinsdagi maktab o'quvchilari, 40 kishidan 20 kishining kreativlik darajasi yuqori, 20 kishining kreativligi past ko'rsatkichni namoyon qildi [3:239].

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, kreativ odamlar orasida asab tizimi zaif odamlar ko'proq. Kreativlik ko'rsatkichi asab tizimi zaif guruhdagi shaxslarda o'rta va kuchli asab tizimiga ega bo'lgan guruhlariga nisbatan yuqori bo'lib, bunda kreativlik ko'rsatkichlari deyarli bir xil. Korrelyatsiya tahlili kreativlik va asab tizimining kuchi o'rtasida salbiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi.

Kreativlik va asab jarayonlarining harakatchanligi o'rtasidagi aloqalar ham aniqlangan. Kreativlik darajasi